

Найвагоміші результати ІЯД за 2019 р.

(затверджено Вченою радою ІЯД НАН України

Протокол № 10 від 03.12.2019 р.)

Ядерна фізика, фізика елементарних частинок і високих енергій

Розроблені нові експрес-методи реєстрації ^{90}Sr , що враховують зміну густини неживих об'єктів, реєстрація якої базується на вимірюванні положення піка конверсійних електронів ^{137}Cs . Розроблена нова спектроскопічна методика визначення активності ^{90}Sr з урахуванням характеристичного випромінювання його дочірніх ядер та маси живих об'єктів досліджень. Розробки матимуть широке застосування при вимірюванні активностей одного з найбільш радіологічно небезпечних радіонуклідів - ^{90}Sr - в живих та неживих об'єктах в польових умовах, при дослідженні концентрації радіонуклідів в радіоактивних відходах та конструкційних матеріалах АЕС та для експрес-контролю випадінь ^{90}Sr в навколишнє середовище.

(В.О. Желтоножський, Н.В. Куліч, А.М. Саврасов)

З найвищою точністю виміряно період напіврозпаду ядра ^{100}Mo відносно двонейтринного подвійного бета-розпаду; встановлено, що розпад відбувається переважно через основний стан проміжного ядра. Вперше виконано пошук подвійного бета-розпаду ядра ^{168}Yb . Це важливо для розвитку теорії ядра, пошуку ефектів за рамками стандартної моделі фізики елементарних частинок, зокрема, пошуку порушень інваріантності рівнянь Лоренца (що також було зроблено в даній роботі).

(В.І. Третяк, Ф.А. Даневич)

Проведено аналіз кутових розподілів тритонів з реакції $^{160}\text{Gd}(p,t)^{158}\text{Gd}$, що дозволив ідентифікувати повні і чисті послідовності станів 0^+ (38 станів), 2^+ (96), $4^+(64)$, $6^+(14)$, які задовольняють вимогам статистичного аналізу. З використанням запропонованого нами раніше статистичного методу аналізу флуктуацій в розподілах відстаней між сусідніми збудженими станами ядер проведено статистичний аналіз ідентифікованих послідовностей. Цей підхід дозволив окремо визначити вклади порядку (розподіл Пуассона) і хаосу (розподіл Вігнера). Для послідовностей рівнів в ядрі ^{158}Gd , що характеризуються додатково проекцією повного кутового моменту $\mathbf{k}$ на вісь симетрії, вперше отримано свідчення порушення $\mathbf{K}$ -симетрії. Ці результати важливі для розвитку теорії ядра і для теорії статистичного аналізу спектрів квантових об'єктів.

(О.І. Левон)

Отримано вираз для розрахунку перерізу злиття ядер, який враховує зарядові та масові характеристики ядер, енергії та амплітуди коливань низьколежачих квадрупольних та октупольних поверхневих збуджень в цих ядрах, а також одно- та двонейтронних передач між ядрами. Вираз можна використовувати для передбачення перерізів злиття ядер. За допомогою нього знайдено просту формулу для розрахунку астрофізичного S-фактора реакції злиття ядер у зірках. Передбачається суттєве підсилення величини астрофізичного S-фактора для реакції $^{12}\text{C}+^{18}\text{C}$ внаслідок передачі нейтронів.

(чл.-кор. НАН України В.Ю. Денисов)

Створено прототип нової системи радіаційного моніторингу, призначеної для функціонування в умовах високих радіаційних навантажень модернізованого експерименту ЛНСб протягом 2021-2024 рр. Систему виготовлено за технологією ІЯД НАН України на основі металевих фольгових детекторів.

(чл.-кор. НАН України В.М. Пугач, О.Ю. Охріменко, С.М. Колієв, О.М. Кот, В.М. Добішук, Є.О. Петренко, В.О. Кива)

Вперше виміряні ізомерні відношення виходів та середньозважені перерізи заселення ^{179}Ga на другий метастабільний стан в реакції з емісією нейтрона при граничних значеннях енергії гальмівних γ -квантів 14.5 та 14.8 МеВ. За результатами моделювання констатується домінування нестатистичних процесів. Результати можуть використовуватися при розробці механізмів протікання ядерних реакцій та в гамма-активаційному аналізі.

(В.О. Желтоножський, А.М. Саврасов, Д.Ю. Москаленко)

Ядерна енергетика

Визначено радіаційне навантаження внутрішньокорпусних пристроїв та опорних елементів реактора енергоблоку №5 Запорізької АЕС. За результатами проведення державної експертизи з ядерної та радіаційної безпеки Державна інспекція ядерного регулювання України дозволила використовувати отримані дані в роботах з оцінки технічного стану та подовження строку експлуатації енергоблоку.

(В.М. Буканов, О.В. Гриценко, В.Л. Демьохін, С.М. Пугач, В.В. Ількович)

Визначено умови опромінення опорних елементів реакторів ВВЕР-440 енергоблоків №1,2 Рівненської АЕС. Отримані дані використано для обґрунтування можливості подовження терміну експлуатації енергоблоків на понадпроектний період.

(В.М. Буканов, О.В. Гриценко, В.Л. Демьохін, С.М. Пугач, В.В. Ількович)

Виготовлено спектрометр множинності для визначення подільних речовин неруйнівним способом для створення неруйнівної експрес-репрезентативної методики з виявлення і визначення f -активності подільних ядер шляхом реєстрації спонтанного ділення за допомогою спектрометрії множинності випромінювань. Розробка дозволить визначити можливості застосування методу спектроскопії множинності на радіометричній збагачувальній фабриці для підвищення якості уранової руди.

(чл.-кор. НАН України В.І. Слісенко, Н.І. Мазіна, Ю.Г. Щепкін)

Радіаційна фізика та реакторне матеріалознавство

На основі прогнозних розрахунків критичної температури крихкості металу корпусів діючих реакторів з використанням результатів випробувань зразків-свідків зроблено висновок про можливість подовження експлуатації на понадпроектний період всіх корпусів реакторів ВВЕР-1000 АЕС України.

(Л.І. Чирко, В.М. Ревка, О.В. Тригубенко)

Показано існування двох типів температурних автоколивань в кристалічному метані при опроміненні електронами. Досліджені параметри автоколивань (умови виникнення, частота, тощо) в тонкій метановій плівці. Результати пояснюють експерименти, виконані в Інституті фізики низьких температур НАН України і мають важливе значення для подальших теоретичних і експериментальних досліджень в галузі фізики твердого тіла.

(чл.-кор. НАН України В.Й. Сугаков)

Фізика плазми та керований термоядерний синтез

Показано, що просторове каналювання енергії та імпульсу може впливати на властивості альфвенових власних мод та створювати моди з радіально залежною фазою, тобто хвилі з радіально викривленим фронтом. Це свідчить про те, що просторове каналювання є відповідальним за назване явище, відоме завдяки експериментам на токамаках DIII-D та NSTX (США).

(Я.І. Колесниченко, А.В. Тихий)

Розроблено методику приварювання нікелевих мікростріпів до адаптерів та їхнього з'єднання з мікросхемами. Виготовлено адаптери на кремнієвій підкладці з нікелевими провідниками, призначені для з'єднання мікростріпових детекторів з входами мікросхем, підсилення і передачі сигналу.

*(О.А. Федорович, В.В. Гладковський, Є.Г. Костін,
Б.П. Полозов, О.А. Рокицький, В.О. Петряков)*

Ядерна, радіаційна та техногенно-екологічна безпека

Розроблено експериментально-розрахунковий метод визначення спектра та щільності потоку теплових, епітеплових та швидких нейтронів в опромінювальних каналах дослідницького ядерного реактора ВВР-М ІЯД НАН України при роботі на низькозбагаченому ядерному паливі. Методика впроваджена в ІЯД НАН України та використовується для визначення режимів опромінення дослідних зразків.

(І.А. Малюк, М.В. Стрільчук, В.В. Тришин)

Досліджено реакційні та патологічні зміни в системі крові *Myodes glareolus* в умовах дії над-фонових рівней іонізуючого випромінювання. Виявлено неоднорідність реагування гетерогенних природних популяцій на дію негативних факторів довкілля та високу варіабельність гематологічних та цитогенетичних показників у опромінених малими дозами тварин. Результати досліджень використовуватимуться при прогнозуванні негативних наслідків опромінення у населення, що проживає на радіаційно забруднених територіях.

(Н.К. Родіонова, А.І. Липська, Н.М. Рябченко)